

گفت‌وگوی «جوان» با دکتر لیلا ثمنی، عضو هیئت علمی پژوهشکده زنان دانشگاه الزهرا(س)

زنان غربی به اسلام روی می‌آورند اگر بدانند چقدر حامی آنهاست

تفاوت نگاه اسلام به زن از نقاط قوت و از جمله موضوعاتی است که دست ما را برای مطالبه از غرب در حوزه زنان باز می‌گذارد. اسلام نگاهی انسانی به زن و مرد دارد و از این منظر هیچ تفاوتی میان آنها قائل نیست، اما در عین حال خلقت زن و مرد با هم تفاوت‌هایی دارد و زن و مرد مکمل یکدیگرند. همین مسئله هم موجب شده است حقوق و مسئولیت‌های متفاوتی برای زن و مرد در محیط خانواده وجود داشته باشد. حقوق و مسئولیت‌هایی که در نهایت به آرامش، امنیت خاطر و مودت در کانون خانواده منتهی می‌شود. این از جمله موضوعاتی است که رهبر انقلاب بارها بر آن تأکید و در دیدار اخیر ایشان با انتشار مختلف بانوان هم درباره آن صحبت داشتند. به تعبیر مقام معظم رهبری زن در محیط خانواده به مثابه هواسست و خانه‌داری نقش اصلی زن به شمار می‌رود اما این خانه‌داری به معنای خانه‌نشینی نیست. حقوق و مسئولیت‌های زن و مرد از منظر اسلام و تبیین زن خانه‌دار فعال موضوعاتی است که برای بررسی آن سراغ خانم دکتر لیلا ثمنی، عضو هیئت علمی پژوهشکده زنان دانشگاه الزهرا(س) رفته و با وی به گفت‌وگو نشستیم.

■ ■ ■

تفاوت نگاه اسلام و غرب به زن یکی از موضوعاتی است که می‌تواند نقطه قوت و انکای ما در حوزه زنان برای مطالبه از آنها باشد. یکی از موضوعات پسر چالش در این حوزه موضوع برابری جنسیتی و تساوی زن و مرد است. نگاه اسلام به این برابری چگونه است و چه استدلال‌هایی برای این مسئله وجود دارد؟

همانطور که اشاره داشتید تفاوت نگاه اسلام و غرب به زن یکی از نقاط قوت است. جایگاه و حقوقی که اسلام برای زن قائل است و در عین حال مسئولیت‌هایی که برای او در نظر گرفته، نشان می‌دهد هیچ تفاوتی بین زن و مرد وجود ندارد و تمام تفاوت‌های ظاهری هم بر مبنای وظایف و مسئولیت‌های متفاوتی است که برای زن و مرد در نظر گرفته شده است و گر نه به‌لحاظ انسانیت و نوع انسان بودن زن هیچ تفاوتی با مرد ندارد. اما در غرب به خاطر تفاوت‌هایی که بین زن و مرد دیده می‌شود، زن را به عنوان ابزاری برای بهره‌برداری جنسی می‌بینند و به عنوان کارگر ارزان از زن استفاده می‌کنند. در اسلام تفاوت میان زن و مرد بر اساس عدالت و بر مبنای تأمین مصالح، حفظ جایگاه و تأمین امنیت روحی، جسمی و جنسی زن است.

از نگاه اسلام در حوزه وظایف و مسئولیت‌ها چه تفاوت‌هایی میان مرد و زن وجود دارد و دلیل این تفاوت به چه چیز بازمی‌گردد؟

در اسلام زن وظیفه اشتغال و درآمدزایی ندارد و مرد، پدر و همسر موظفند دختر را تأمین کنند. پدر نمی‌تواند دخترش را مجبور به کار کند و بعد از ازدواج هم مرد وظیفه دارد به زن نفقه پرداخت کند. اینها همه نشانه حمایت خاص اسلام از زن است. در غرب اما اینطور نیست. وقتی دختری به سن ۱۸ سالگی می‌رسد باید مستقل شود و هزینه تحصیل را خودش بپردازد یا بتواند بورسیه شود یا برای تأمین هزینه‌های تحصیلیش کار کند. به دکت ۱۸ ساله به‌لحاظ جسمی مانند یک پسر نگاه می‌شود و همانقدر از او توقع می‌رود، در حالی که امکانات شغلی برای یک خانم به اندازه یک آقا فراهم نیست. از سوی دیگر یک زن خلقت متفاوتی دارد و می‌تواند مادر شود و قدرت باروری دارد و می‌تواند فرزندی را پرورش دهد. اگر اینها نباشد نسل بشر ادامه پیدا نمی‌کند و بار اصلی این کار بر دوش زن‌هاست. اسلام با عنایت به این مسائل بار تأمین نفقه را از مردوس زنان برداشته است اما در غرب با فشاری که به دلیل تأمین هزینه‌های زندگی و بحث‌های زانه روی زنان

وجود دارد، کار را به جایی می‌رساند که یا زیر بار ازدواج و تشکیل خانواده و فرزندآوری نروند یا زیر بار سنگین تأمین هزینه‌ها در کنار انجام وظایف زانه، شانه خم کنند یا اینکه نتوانند ارتباط درستی با همسر و فرزندش داشته باشند و این بی‌عدالتی در حق زنان است. زنان غربی اگر بدانند اسلام چگونه زنان را مورد حمایت خود قرار می‌دهد قطعاً به اسلام روی خواهند آورد.

آیا بین حقوق و مسئولیت‌های زن و مرد در جامعه با خانواده تفاوت وجود دارد؟ چرا؟
در اسلام در حوزه وظایف و مسئولیت‌ها تفاوت‌هایی بین زن و مرد وجود دارد. دلیل این مسئله هم ساختار جسمانی و فیزیکی طبیعی بدن نشان است. هر انسان عاقلی می‌داند از میز یک توقع می‌رود و از صندلی توقعی دیگر و هر چیز متناسب با خلقت و شکلش مسئولیت خودش را دارد.

زن و مرد از نظر انسانیت یکی هستند و هر دو از خاک آفریده شده‌اند، از لحاظ روحی هم یکسان هستند و خداوند از روح خودش در آنها دمیده است اما از جهت فیزیکیال طبیعی چون قرار است کارکردشان با هم متفاوت باشد و برای ادامه نسل بشر این دو مکمل همدیگر باشند، تفاوت‌های جسمانی دلیلی برای اختلاف در تکالیف و مسئولیت‌هاست. این امری طبیعی، عقلانی و قابل قبول است و هر سیستمی قابل قبول است و عقل سالم آن را تأیید می‌کند. حقوق زن و مرد در خانواده با هم متفاوت است. اگر چه ما خانواده را کوچک‌ترین نهاد جامعه و جامعه را متشکل از خانواده‌ها می‌دانیم اما به هر حال خانواده کارکردش از جامعه متفاوت است. در خانواده انسان به بسیاری از نیازهای روحی و جسمی‌اش پاسخ می‌دهد. زن و مرد نیازهای یکدیگر را پاسخ می‌دهند و با فرزندآوری بسیاری از نیازهای دیگرشان همچون نیاز به عاطفه و توجه‌شان پاسخ داده می‌شود. حس تعلق که مهم‌ترین حس برای تداوم زندگی فرد و حفظ سلامت روحش است در خانواده تقویت و حفظ می‌شود. بنابراین در خانواده بر اساس کارکرد، حقوق و مسئولیت‌های متفاوتی را هم می‌طلبد. در خانواده بر اساس مسئولیت‌ها حقوق و بر اساس حقوق مسئولیت‌هایی را بر عهده دارند.

درباره چرابی این تفاوت در تکالیف و مسئولیت‌ها بر ایمان بگویند.

تقابل حق و تکلیف به دو دلیل در خانواده وجود دارد. هم زنی که حق نفقه دارد تکلیف به تمکین دارد و هم مردی که تکلیف به نفقه دارد حق استمنا دارد و این حقوق و تکالیف در مقابل هم وجود دارد. از سوی دیگر همانطور که مرد حق تکریم دارد، مسئول است طوری رفتار نکند که زمینه این حق خودش را از بین ببرد. مردی که کرامت و احترام اعضای خانواده‌اش را رعایت نمی‌کند ممکن است در خانواده از سوی اعضای خانواده تکریم نشود. بنابراین اگر در خانواده حق تکریم داریم تکلیف هم وجود دارد تا زمینه استیفای این حق از بین نرود. در حوزه اجتماعی حقوق و مسئولیت‌ها متفاوت می‌شود. انسان‌ها باید نسبت به صلاح، حفظ آرامش و امنیت جامعه رفتارهای مناسبی انجام دهند و حق دارند وقتی در جامعه هستند از این امنیت و سلامت برخوردار شوند. بنابراین شاید مفهومی نداشته باشد یک زن در خانواده حق حجاب داشته باشد اما در جامعه برای اینکه مصون بماند حق حجاب دارد. همچنین این‌زن در جامعه مسئولیت رعایت عفاف دارد. چون نباید حق دیگران را پایمال کند و باعث سست شدن کانون خانواده‌های دیگر و مسائلی از این قبیل شود. پس همانطور که حق دارد از سلامت و امنیت برخوردار شود، مسئولیت دارد به گونه‌ای عمل نکند که زمینه‌ساز فسادها شود. به دلیل تفاوت ساختار در خانواده و جامعه حقوق و مسئولیت‌ها هم در خانواده و جامعه متفاوت است.

نویسنده نوشته شده و سپس به مرور بر آن خاطرات افزوده شده است. وی در این کتاب، حدود ۳۰ خاطره را به رشته تحریر در آورده است و توضیح نیز داده که این مجموعه در واقع بخش اندکی از تمام خاطرات ایشان است و ابراز امیدواری کرده بتواند فصل‌های بعدی این کتاب را نیز بنویسد. وی در بخشی از وبلاگ خود نوشته: «چند سال پیش وقتی برای تحصیل وارد فرانسه شدم، فکر می‌کردم فقط یک دانشجوی دکتری طراحی صنعتی هستم. اما دقیق زیادی نگذشت تا بفهمم پیش از اینکه دانشجو باشم در هر مقطع یا هر رشته‌ای، نماینده ایرانم و رفتار و گفتارم بیش از اینکه معرف «من» باشند، معرف یک مسلمان ایرانی است. برای کسی مهم نبود من چه می‌کنم و چه می‌خوانم. چیزی که اطرافیان می‌خواستند بدانند پاسخ سوالات و شبهات ذهنشان بود درباره هر چه به ایران مربوط می‌شد. مسئولیت‌م خیلی سنگین‌تر از آن بود که فکرش را می‌کردم و اینچنین بود که سفیر ایران شدم...»

شادمهری همچنین در مصاحبه‌ای گفته است: «آن زمانی که من شروع به مکتوب کردن این خاطرات کردم تعدادی از دانشجویان را می‌دیدم که همان اتفاقاتی که برای من پیش‌آمده برای بعضی از اینها نیز افتاده بود. اینها در برخورد با این اتفاقات واکنش‌های خوبی بروز نداده بودند، زیرا آنجا با پوشش و حجاب خانم‌ها برخورد خوبی نداشتند، از این‌رو تصمیم گرفتم خاطراتم را که بخشی از آن مربوط به برخورد با اینگونه رفتارها بود مکتوب کنم تا از این طریق آموزشی نیز داده باشم.»

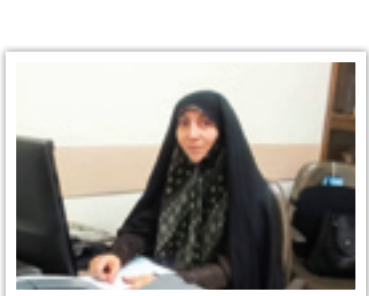
خانم شادمهری هم اکنون عضو هیئت علمی دانشگاه هنر هستند.

این کتاب در سال ۹۶ و با دو طرح جلد متفاوت منتشر شده است؛ یک‌بار توسط انتشارات کجاوه سخن سوره مهر در ابتدای سال ۹۶ و بار دیگر در پاییز ۹۶ از سوی انتشارات سوره مهر.

رهبر انقلاب چندی پیش در جریان یکی از دیدارها گفتند کتاب خاطرات سفیر را توصیه کنید که خانم‌هایتان بخوانند.

چرا اساس اسلام بر مبنای زوجیت و خانواده شکل گرفته نقش زن در خانواده چگونه تعریف شده است؟

اساس اسلام بر مبنای زوجیت و خانواده است. همانطور

زن در غرب حتی اگر وزیر یا پلیس هم باشد باز مورد تجاوز قرار می‌گیرد. این نشان می‌دهد هنوز در تفکر غرب زن حتی اگر در ظاهر دارای قدرت باشد، برای مردان ابزار است و امنیت این خانم برخوردار شود، مسئولیت دارد به گونه‌ای عمل نکند که زمینه‌ساز فسادها شود. به دلیل تفاوت ساختار در خانواده و جامعه حقوق و مسئولیت‌ها هم در خانواده و جامعه متفاوت است.

که در آیات متعددی در قرآن به این مسئله اشاره می‌کند که تمام کائنات بر مبنای قاعده زوجیت هستند، اگر این زوجیت نباشد بقایی وجود ندارد و اگر ما بخواهیم بقای وجود و نسل بشر ادامه داشته باشد، قطعاً باید زوجیت وجود داشته باشد. هدف خداوند از خلقت هم بقای بشر است. زوجیت جزو ضروریات و مقاصد شریعت اسلام است.

حفظ نفس، نسل و حفظ دین همه اینها با زوجیت حاصل می‌شود. بنابراین زوجیت تأمین‌کننده مقاصد شریعت ماست و بقای بشر را در پی دارد. خداوند طوری زن و مرد را آفریده که با ازدواج مکمل یکدیگر خواهند بود و به‌لحاظ روحی و عبودیت و بندگی برای آنکه رشد یافته و به هدف تماشلی، هدف خداوند از خلقت هم رسیدگی و نقاط قوت و ضعف در خانواده هدایت شود. همچنین زمینه بسیاری از امتحانات و ابتلائات در خانواده مهیا می‌شود. خانواده علاوه بر اینکه پاسخ دهنده نیازهای ذاتی بشر است و بقای نسل بشر مبتنی بر تشکیل خانواده و زوجیت است، عبودیت و بندگی و رسیدگی به انسان کامل شدن هم با تشکیل خانواده است. ازدواج و تشکیل خانواده نیمی از دین را کامل می‌کند. برای همین است که تشکیل خانواده زمینه‌ساز بسیاری از مراحل رشد انسانی است. از خودگذشتگی یک زن برای همسر، مادر خوب بودن و روابط و محدودیت‌هایی که در خانواده ایجاد می‌شود همه زمینه‌ساز رشد و تعالی زن است.

رهبر انقلاب بارها تأکید داشته‌اند خانهداری مهم‌ترین و اصلی‌ترین وظیفه زن است، اما

این خانهداری به معنی خانه‌نشینی نیست. چگونه می‌توان شخصیت یک بانوی خانهدار فعال را تبیین کرد؟

زن باید نسبت به مدیریت خانه اشراف داشته باشد و خانه را مدیریت کند. حتی اگر بخشی از روز را در منزل نیست اما این اشراف را دارد. اما اینکه گفته می‌شود خانهداری به معنای خانه‌نشینی نیست عبارتی بسیار دقیق است. بسیاری فکر می‌کنند خانهداری زن بدین معناست که وی نباید هیچ‌گونه فعالیت اجتماعی داشته باشد، در حالی که زن می‌تواند فعالیت داشته باشد اما در عین حال در مسجد یا منزل آموزشی داشته باشد. می‌تواند نسبت به نیازها و کمبودهای همسایه‌ها با کمک دیگر همسایگان نیازها را برطرف کند. پس خانهداری به این معنا نیست که کسی در خانه بنشیند و برایش مهم نباشد در جامعه چه می‌گذرد و چه کسی به تخصص یا مهارت یا حتی همدردی و همفکری‌اش نیاز دارد.

خانهداری به معنی خانه‌نشینی نیست. خانهداری یعنی مدیریت خانه و در عین حال تفکر درباره اثرگذاری در جامعه و حل مسائل جامعه و همدردی با همنوع. حالا هر خانمی متناسب با استعداد، توانایی‌ها و زمانی که می‌تواند بیرون از خانه بگذارد و اثرگذار باشد، می‌تواند فعالیت‌های اجتماعی هم داشته باشد. گاه کارهای خیلی کوچکی را که می‌تواند اثرات بسیار بزرگی داشته باشد انجام دهد. این نشان می‌دهد زن مسلمان نسبت به افراد جامعه و هموعانش حساس و برایش مهم است که در اطرافش چه می‌گذرد. این به معنای این است که یک زن هم خانهدار است و هم فعال. زن مثل هوا

می‌ماند این‌را همه ما در خانواده‌ها درک می‌کنیم و وقتی مادر خانواده در خانه نیست همه اعضا این را حس می‌کنند. البته وابستگی و علقه میان اعضای خانواده این را ایجاد می‌کند که هر عضوی که نیست و جایش خالی است، سایر اعضا این جای خالی را حس می‌کنند، اما این تعبیر زیبا، ظریف و عمیق که رهبری زن را به هوا تشبیه کرده‌اند این است که وقتی مادر هست هیچ کس او را حس نمی‌کند و وقتی نباشد، جای خالی او را همه حس می‌کنند و این مسئله برایشان خیلی سخت است.

یک بانوی خانهدار فعال به این صورت است که علاوه بر اینکه بر مسائل موارد و نکات خانه حساس و پیگیر است و به رتق و فتق امور خانه اهتمام می‌ورزد، نسبت به آنچه در جامعه‌اش هم می‌گذرد حساس است و گاهی در تماس با یک برنامه تلویزیونی و طرح یک پیشنهاد و انتقاد اثر خودش را در جامعه می‌گذارد. گاهی با شرکت در فضاهای اجتماعی مجازی، فعالیت در مسجد محل و برگزاری جلسات خانگی، شخصیت این خانم مبتنی بر این است که من چه استعدادها و توانایی‌ها و شرایطی را دارم که می‌تواند در اختیار همنوع من قرار بگیرد و باعث رشد دیگران شود. شخصیت همنوع دوستی و همدردی و همدلی و دغدغه خدمت به جامعه و مردم مسلمان و همنوع خودش را دارد. شخصیت فردی مهربان، دلسوز، ایثارگر، منظم با دقت، پیگیر، دارای پشتکار، بسیار فهمیده و با درک بالا. این صفات در بسیاری از زنان جامعه ما وجود دارد و فقط کافی است این صفات را دیده شدن و مورد تشویق قرار گرفتن تقویت شود.

ما در سال‌های گذشته از این زنان زیاد داشتیم؛ زنان خانهداری که با خیطی، بافتنی و سایر هنرها هم خانه‌داری‌شان را انجام می‌دادند و هم بین خانواده و فامیل مشکلاتشان را در حد توان حل کرده و خدماتی را به آنها ارائه می‌دادند. در گذشته این تفکر بسیار عمیق‌تر وجود داشت اما با ترویج تفکرات اومانیستی در جامعه این ماجرا تا حدود زیادی کمرنگ شده است. زنده کردن دوباره و احیای این ارزش‌ها با ترویج تفکر خادمجوری اینکه ما چه کاری برای خلق خدا از دستمان بر می‌آید و ما چگونه می‌توانیم با کمترین هزینه باری را از دوش خلق خدا برداریم در جمله نکاتی است که این فرهنگ اگر دوباره احیا شود ما موجی از زنان خانهدار فعال و مؤثر را خواهیم داشت که باعث اعتلای جامعه اسلامی می‌شود.

با عنایت به این نقاط قوت چگونه می‌توان از نظام مردسالار غرب مطالبه‌گر بود؟

ما از نظام مردسالار غرب مطالبات جدی داریم. زن مثل مرد می‌تواند منشا اثر باشد و دارای شخصیت و جایگاه است. اما در غرب زن حتی اگر وزیر یا پلیس هم باشد ما روز تجاوز قرار می‌گیرد. این نشان می‌دهد هنوز در تفکر غرب زن حتی اگر در ظاهر دارای قدرت باشد، برای مردان ابزار است و امنیت این خانم که مهم‌ترین سهم اوست تأمین نمی‌شود. این نشان می‌دهد که غرب هنوز نتوانسته است به زن جایگاه خودش را بدهد، اگر چه ممکن است اینطور به نظر برسد که با دادن بست و مقام تلاش می‌کند تا جایگاهی به زن بدهد، اما عملاً آن چیزی را تأمین نمی‌شود و ناراضی‌ن زنان حتی به ظاهر قدرتمند جامع غربی و قدرتمند تعریف کند، به از آنها می‌شود، ناپدید گرفتن‌ها و تجاوزی که به حقوق زنان غربی می‌شود نشان می‌دهد که غرب نتوانسته است جایگاهی برای زن در نظر بگیرد و زن را به عنوان یک انسان مستقل قوی و قدرتمند تعریف کند، به طوری که مردان جامعه او را به رسمیت بشناسند و او را ابزاری برای سوءاستفاده خودشان تلقی نکنند. جامعه غربی به ظاهر از زنان حمایت می‌کند اما در واقعیت و نتایج نشان دهنده آن است که آنچه گفته می‌شود غیر از چیزی است که وجود دارد.

روی خط زنان

افزایش ۲۵ درصدی وام ازدواج برای سال ۱۴۰۲

وحید یامین‌پور، معاون امور جوانان وزارت ورزش و جوانان، با اشاره به افزایش ۲۵ درصدی وام ازدواج در سال ۱۴۰۲ گفت: بنا بر اعلام نمایندگان مجلس، وام ازدواج برای سال ۱۴۰۲ افزایش ۲۵ درصدی داشته و مبلغ این وام برای دختران زیر ۲۳ سال و پسران زیر ۲۵ سال ۲۰۰ میلیون تومان و برای سایرین ۱۵۰ میلیون تومان در کمیسیون مجلس تصویب شده است. وی با بیان اینکه این مبلغ فعلاً در کمیسیون اجتماعی تصویب شده است و برای تبدیل شدن به قانون نیاز به تصویب در کمیسیون تلفیق دارد، تصریح کرد: انتظار این بود که مجلس وام ازدواج را بیش از این افزایش دهد، چراکه هر چند از نظر ریالی تا ۲۵ درصد افزایش داشته ولی با محاسبه تورم و قدرت خرید عملاً این تسهیلات کمک‌گمتری برای زوج‌های جوان نسبت به سال ۱۴۰۱ است. یامین‌پور در پایان سخنان خود تأکید کرد: امیدوارم در کمیسیون تلفیق به خصوص برای زوج و زوجه زیر ۲۵ سال این رقم افزایش یابد.

۱۷هزار زن شهید، جانباز و آزاده الگوی زنان ایرانی هستند

قاضی زاده هاشمی، رئیس بنیاد شهید و امور ایثارگران گفت: بزرگ‌ترین انتظار شهدا ادامه راهشان است و زمانی که وصیتنامه شهدا را می‌خوانیم بیشتر متوجه حرکت اعتقادی و الهی آنها می‌شویم. آنها عزیزترین دارایی خود یعنی جان‌شان را به پای انقلاب اسلامی گذاشتند و خانواده‌ها هم از آنها حمایت کردند. وی با اشاره به اهمیت ترویج فرهنگ ایثار و شهادت گفت: ۱۷ هزار زن شهید، جانباز و آزاده داریم که الگوی خوبی برای زنان هستند و سبک زندگی شهیدپروری باید مورد توجه باشد.